

Valtuutettujen aloite / Pyhjärven Vasemmiston valtuustoryhmä / Nuorten päihteiden käyttö Pyhjärvellä

Hyvvoitk 25.02.2026 § 10
121/12.05.00/2026

Valmistelija

Hyvinvointijohtaja Tili Jouni, Pyhjärven kaupungin ehkäisevän päihdetyön työryhmä

Pyhjärven Vasemmiston valtuustoryhmä on tehnyt aloitteen (Kvalt 10.12.2024 § 93), jossa esitetään nuorten päihteiden käyttöön ennaltaehkäiseviä toimia. Aloitteessa esitetään muun muassa seuraavaa:

- Varhainen puuttuminen kotona, koulussa (vanhemmat, opettajat/terveydenhoitaja)
- Yhdessä etsitään selviytymiskeinot, läsnäolo, välittäminen.
- Koulun, kodin ja kolmannen sektorin yhteistyö.
- Harrastetilat, mopokerho ym. ohjattuna.
- Ns. "Saapas"-ryhmä viikonlopuksi iltaisin (vanhempien vapaaehtoistoiminta)
- Yhteistyön parantaminen esim poliisi, vanhemmat, seurakunta.
- Projektin aloittaminen (Leader-hanke) seurakunta tai kunta ottaa vetäjävastuun projektista.

Pyhjärven kaupunginhallitus on (21.2.2022 § 45) nimennyt ehkäisevästä päihdetyöstä (EPT) vastaavaksi toimielimeksi hyvinvointilautakunnan.

Ehkäisevä päihdetyö on toimintaa, jolla ehkäistään ja vähennetään alkoholin, tupakka- ja nikotiinituotteiden ja huumeiden käyttöä ja ongelmallista rahapelaamista sekä niistä aiheutuvia terveydellisiä, sosiaalisia ja yhteiskunnallisia haittoja. Ehkäisevä päihdetyö on osa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä, mikä on sekä kunnan että hyvinvointialueen lakisääteinen tehtävä. Kunnilla ja hyvinvointialueilla (sote-palveluissa) on yhtäläiset ehkäisevän päihdetyön tehtävät.

Pyhjärvellä on toiminut jo useamman vuoden ajan ehkäisevän päihdetyön moniammatillinen EPT-työryhmä, johon kuuluu edustajia Pyhjärven kaupungilta, hyvinvointialueelta, evankelisluterilaisesta seurakunnasta, järjestöistä, ympäristöterveysvalvonnasta sekä poliisilta.

Pyhjärven kaupungin ehkäisevää päihdetyötä ohjaa EPT-suunnitelma, jonka hyvinvointilautakunta on hyväksynyt (16.11.2023 § 119). EPT-suunnitelman mukainen ehkäisevä päihdetyö toteutuu Pyhjärvellä ikäkausittain eri toimialojen ja toimijoiden välisenä tiiviinä yhteistyönä. Sen pohjana on paikkakunnan ja alueen tilannekuva sekä analyysi suojaavista tekijöistä sekä riskitekijöistä. Seuraavassa on tiivis kuvaus ehkäisevästä päihdetyöstä.

Ehkäisevä päihdetyö ikäryhmittäin (lapset ja nuoret)

Varhaiskasvatuksessa on toimintamalli, jos havaitaan, että alkoholinkäyttö vaarantaa lapsen turvallisen arjen. Mikäli varhaiskasvatuksessa tunnistetaan päihdeongelmia kotona kohtaava lapsi, huoltajien kanssa syntynyt luottamuksellinen suhde antaa mahdollisuuden tukea lasta ja ohjata ja kannustaa huoltajia hakeutumaan tuen piiriin.

Lisäksi varhaiskasvatuksessa toimii moniammatillinen lapsen kasvuntukiryhmä (yhteistyössä mukana mm. neuvola, lapsiperhepalvelut ja perheneuvola), jossa perheen tai kasvattajien esiin nostama huoli voidaan ottaa puheeksi yhteistyössä moniammatillisessa verkostossa. Lisäksi varhaiskasvatuksen sosionomien työnkuvaan kuuluu läheisesti lapsen huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö ja palveluohjaus. Varhaiskasvatuksessa työskentelee perheohjaaja perheiden matalankynnyksen tukena.

Koulu on merkittävä tekijä lasten ja nuorten päihdekasvatuksessa. Koulun tehtävät ennaltaehkäisevässä päihdetyössä lasten ja nuorten kohdalla liittyvät kasvun ja kehityksen tukemiseen, laadukkaaseen opetukseen, vaikutus- ja osallistumismahdollisuuksien tukemiseen, ongelmien varhaiseen havaitsemiseen ja puuttumiseen sekä hyvään yhteistyöhön lapsen tai nuoren muiden tukiverkkojen (koti, opiskeluhoito, sosiaalipalvelut) kanssa.

Opetussuunnitelmissa toteutettava laaja-alaisen osaamisen edistäminen sisältää tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta, johon sisältyy kyky käyttää tietoja ja taitoja tilanteiden edellyttämällä tavalla. Monialaiset opinnot yhdistävät eri oppiaineita. Itsestään huolehtimisen taidot sisältävät mm. päihdekasvatusta. Päihdekasvatus kuuluu yläkoulussa myös terveystiedon oppiaineeseen.

Alakouluilla päihdekasvatusta toteutetaan laaja-alaisesti eri oppiaineissa. Koulun tilaisuudet tarjoavat esimerkkejä päihteettömästä arjesta ja juhlista. Koulun alue on savuton. Ehkäisevän päihdetyön viikon teemat, tapahtumat ja kampanjat näkyvät kouluilla. Yhteisöllinen opiskeluhoitoryhmä kokoontuu säännöllisesti. Lisäksi lasten ja nuorten hyvinvointitaitojen (esim. terveet elintavat) kehittyminen on osa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen talousarviotavoitteita.

Pyhäjärven lukiossa otetaan vuosittaisissa terveystarkastuksessa päihteet puheeksi, ja kouluterveydenhoitaja kannustaa ja esittelee opiskelijalle keinoja päihteiden käytön vähentämiseen, mikäli päihteiden käyttö tulee ilmi keskusteluissa. Päihteiden käyttö huomioidaan myös muilla käynneillä ja ohjausta annetaan tarpeen mukaan.

Lukion opetussuunnitelmassa on kaikille pakollinen terveystiedon kurssi, jossa käsitellään myös päihteiden käyttöä, ja psykologian opinnoissa käsitellään muun muassa riippuvuutta biologisena ja psykologisena ilmiönä. Lukiossa on laaja-alaisia osaamiskokonaisuuksia, joista hyvinvointiosaaminen kattaa myös ehkäisevän päihdetyön sisältöjä, ja näitä otetaan esille eri oppiaineissa. Koulun tapahtumat ovat päihteettömiä, ja esimerkiksi ennen penkkaripäivää abiturientit allekirjoittavat päihteettömyyssitoumuksen koskien koulun penkkaritapahtumaa. Opiskelijan hyvinvointi on osa OPH:n rahoittamassa lukiohankkeessa luotuja oppimisen taitojen opintojaksoja.

Ehkäisevä päihdetyö palvelualoittain ja sidosryhmittäin

Vapaa-aikapalvelut yhteistyössä useiden eri järjestöjen ja yhteisöjen kanssa järjestää Lasten ja nuorten kulttuuriviikot vuosittain. Kulttuuripalvelut koordinoivat Ehkäisevän päihdetyön viikon tapahtumakokonaisuutta ja toteuttavat tapahtumia yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Kulttuuripalvelut koordinoi kulttuuriympäristöviikon ja vanhustenviikon tapahtumia. Kulttuuripalvelujen järjestämät tapahtumat ovat savuttomia ja päihteettömiä.

Nuorisopalveluilla toteutetaan perusnuorisotyötä sekä etsivää nuorisotyötä. Molempia toteutetaan ennaltaehkäisevällä tavalla. Päihteettömyys näkyy

päivittäisessä toiminnassa, jokainen tapahtuma tarjoaa mahdollisuuden viettää päihteetöntä vapaa-aikaa. Nuorisotyöntekijöiden kanssa voi keskustella matalalla kynnyksellä myös päihteistä, niiden vaikutuksista ja siitä millaista päihteetön elämä voisi olla. Kaikella nuorisopalveluiden toiminnalla pyritään tukemaan nuoria päihteettömään elämään. Nuorille järjestetään yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa päihteisiin liittyvää valistusta erilaisten teemaviikkojen ja -päivien avulla.

Etsivä nuorisotyö on erityisnuorisotyötä, jonka tavoitteena on tavoittaa alle 29-vuotiaita nuoria, jotka ovat koulutuksen tai työelämän ulkopuolella tai tarvitsevat tukea saavuttaakseen tarvitsemansa palvelut. Etsivä nuorisotyö on nuorelle vapaaehtoista ja ohjaus perustuu luottamukselliseen kontaktiin. Nuoren tilanne kartoitetaan kokonaisvaltaisesti ja keskustelua käydään avoimesti elämänhallinnasta, joten päihteiden käyttö otetaan jokaisen nuoren kohdalla puheeksi. Mikäli nuori kokee tarvitsevansa apua päihteiden käytön lopettamiseksi tai vähentämiseksi, hänet ohjataan oikeiden palveluiden pariin. Mikäli nuori kaipaa tukea palveluihin pääsemisessä, etsivä nuorisotyöntekijä kulkee hänen rinnallaan niin pitkään, että tarvittavat palvelut on saavutettu.

Nuorten työpaja Polku on suunnattu alle 29-vuotiaille nuorille, joilla on haasteita opiskelun, arjenhallinnan tai työnhaun kanssa. Toiminnan avulla pyritään edistämään nuorten koulutukseen pääsyä ja työllistymistä. Nuorten työpajalla pääsee tutustumaan erilaisiin tehtäviin ja toimintaympäristöihin. Pajalla voi saada tukea työn tai opiskelupaikan haussa sekä tehdä opintokäyntejä työpaikoille tai oppilaitoksiin. Pajalle on mahdollista tulla työkokeiluun. Valmentautuja saa tarvitsemaansa tukea arjenhallintaansa.

Liikuntapalvelujen tavoitteena on ehkäistä päihteettömyyttä tarjoamalla kuntalaisten käyttöön hinnaltaan kilpailukykyiset ja monipuoliset liikuntapaikat sekä ohjauspalvelut. Pyhäjärvellä on pitkälle kehitetty liikunta- ja elintapaohjaus yhteistyössä Pohteen kanssa asiakkaille, joilla on tarvetta kohentaa yleiseen terveyteen, ruokavalioon tai liikkumiseen liittyviä tarpeita. Liikuntapalvelut noudattavat yleisiä päihteettömyyttä tukevia periaatteita. Myös yhteistyökumppaneilta edellytetään samoja periaatteita.

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue Pohde on keskeinen kumppani ehkäisevässä päihdetyössä. Pohteen palveluissa suurin osa palveluista pitää jo rakenteellisesti sisällään toimintamalleja, jotka auttavat päihteiden ongelmakäytön vastaisessa työssä. Päihteiden ongelmakäyttöön kietoutuu usein muitakin ongelmia esimerkiksi elämänhallinnan vaikeutta, ihmissuhdeongelmia, taloushuolia jne. joten ihmisen elämäntilanteen kokonaisvaltainen huomioiminen eri palveluissa on osa ehkäisevää päihdetyötä.

Pohteen sosiaalipalvelut osallistuu yhteistyössä eri toimijoiden kanssa aihealuetta koskeviin ideointiin ja tapahtumiin, esimerkiksi ehkäisevän päihdetyön viikoille. Eri toimijoiden on myös mahdollista pyytää sosiaalityön ammattilaisia mukaan esimerkiksi koulun ja varhaiskasvatuksen vanhempainiltoihin, ja yhteistyötä on Pyhäjärvellä säännöllisesti tehtykin.

Pyhäjärven kaupungin ehkäisevään päihdetyöryhmään kuuluu ympäristöterveydenhuollon edustaja. Tupakkalain ja lääkelain osalta nikotiinikorvaushoitotuotteiden valvovina viranomaisina Pyhäjärven kaupungissa toimivat Haapajärven kaupungin ympäristöpalveluiden ympäristötarkastajat. Ympäristöterveydenhuolto valvoo tupakointikieltojen toteutumista säännöllisesti mm. koulujen, oppilaitosten, liikuntatilojen, uimarantojen ja lasten ja nuorten kokoontumistilojen tarkastuksilla. Lisäksi

myyntipisteitä sekä myynnin ikärajojen noudattamista valvotaan. Keväällä 2026 on luvassa tupakkatuotteisiin liittyvää koulutusta EPT-ryhmälle.

Paikalliset järjestöt tukevat Pyhäjärven kaupungin ehkäisevän päihdetyön tekemistä monin tavoin. Järjestöt järjestävät muun muassa päihdeetöntä toimintaa ja tapahtumia, tarjoavat harrastusmahdollisuuksia, koulutuksia sekä vertaistukea ja ohjausta. Järjestöjen toimintaa tehdään usein lähellä kuntalaisia, heidän arkiympäristössään ja useilla toimijoilla on tavoitteena edistää jäsentensä hyvinvointia ja yhteisöllisyyttä paikallisesti. Kaupunki tukee yhdistyksiä muun muassa avustuksin ja antamalla tiloja maksutta käyttöön. Lisäksi yhdistysten kanssa tehdään tapahtumayhteistyötä ympäri vuoden sekä järjestetään yhdistystapaamisia eri teemoin.

Pyhäjärven kaupungin ehkäisevään päihdetyöryhmään kuuluu poliisi jäsenenä. Lisäksi sama poliisijäsen kuuluu moniammatilliseen työryhmään ja asumissosiaaliseen työryhmään. Tämä tuo etuja, koska monesti työryhmissä ollaan samojen asioiden ja ilmiöiden kanssa tekemisissä. Poliisi pitää tärkeänä EET-työryhmiä ja erilaisia yhteisiä toimintamalleja kaikkeen ennaltaehkäisevään päihdetyöhön liittyen. Koska päihdetyö vaatii moniammatillista yhteistyötä, yhteistyö ja yhteiset toimintamallit ovat välttämättömiä myös poliisin näkökulmasta.

Poliisin ehkäisevästä työstä käytetään nimitystä EET (ennalta estävä työ). Tällaisia toimenpiteitä ovat analyysi toiminta, partiointi, eli yleisen järjestyksen ja turvallisuuden valvominen, tiedottaminen ja koulupoliisi toiminta. Päihdetyön osalta poliisin läheisimpiä yhteistyökumppaneita ovat sosiaali- ja terveysviranomaiset, kunnat, koulut (erityisesti kuraattorit, koulupsykologit, rehtorit), tiedotusvälineet ja hätäkeskus. EPT-työryhmä tekeekin tiivistä yhteistyötä poliisin kanssa.

Pyhäjärven kaupungin ehkäisevään päihdetyöryhmään kuuluu Pyhäjärven evankelisluterilaisen seurakunnan edustaja. Seurakunta tekee ehkäisevää päihdetyötä Pyhäjärvellä muiden toimijoiden rinnalla. Seurakunta tarjoaa mielekästä tekemistä työ- ja eläkeikäisille muun muassa vapaaehtoistyön eri vaihtoehtojen parissa. Vapaaehtoistyötä mahdollistamalla tuetaan ihmisten mielenterveyttä ja avataan mahdollisuuksia merkityksellisiin elämänsisältöihin. Kaikki seurakunnan toiminta on päihdeetöntä toimintaa.

Diakoniatyö auttaa ja tukee haavoittuvassa elämäntilanteessa olevia ihmisiä. Apu voi olla hengellistä, henkistä, sosiaalista tai aineellista apua. Diakoniatyö tarjoaa luottamuksellista keskusteluapua ja tukea elämän kriisitilanteissa. Diakoniatyötä toteutetaan seurakunnan ja yhteistyökumppanien tiloissa, tapahtumissa sekä ihmisten kodeissa.

Pyhäjärven seurakunnan nuortentila Olkkarilla on käytössä nuorisotilan päihdetoimintamalli ehkäisevää päihdetyötä varten. Olkkarilla tarkkaillaan myös päihteiden välittämistä, ja tarvittaessa seurakunta tekee yhteistyötä poliisin kanssa. Olkkarilla päihteet, tupakkatuotteet sekä energijuomat ovat kiellettyjä. Päihteiden vaikutuksen alla olevasta alle 18-vuotiaasta tehdään aina lastensuojeluilmoitus, ilmoitetaan poliisille sekä vanhemmille. Yli 18-vuotias päihtynyt henkilö pyydetään poistumaan ja tarvittaessa annetaan porttikielto. Nuorten kanssa voidaan keskustella päihteistä, ja jos havaitaan ongelmia päihteidenkäytössä, nuori ohjataan eteenpäin palvelujen piiriin.

Ehkäisevässä päihdetyössä viestintä on vaikuttavuuden kannalta avainasemassa. Pyhäjärven kaupungin ehkäisevän päihdetyön mallissa viestintä perustuu eettisyyteen, kohderyhmälähtöisyyteen ja osallistavuuteen sekä tavoitteellisuuteen. Se on sisältänyt viimeisen vuoden aikana muun muassa seuraavia toimenpiteitä: tiedonjako huoltajille Ehyt

ry:n järjestämistä etävanhempainilloista somen sekä Wilman kautta, nostot someen eri teemaviikoilla (esim. tipaton tammikuu, savuton Suomi -päivä), Juhannus ilman promilleja -julkaisu sekä tiedottaminen ehkäisevän päihdetyön koulutuksista ja tukimateriaalista eri toimijoille.

Kouluterveyskyselyn ja päihdetilannekyselyn tuloksia käsitellään mm. EPT- ja Hyte/Lape-työryhmissä, ja niiden pohjalta tehdään tarvittavia toimenpiteitä. Toimenpiteitä mittareineen on kirjattu talousarvioon sekä laajaan hyvinvointisuunnitelmaan. Tuloksista viestitään vanhemmille Wilman kautta sekä mm. kuntalaistiedotteessa sekä paikallislehdessä.

Harrastamisen Suomen mallin puitteissa Pyhäjärvellä järjestetään viikossa 25 maksutonta kerhoa lapsille ja nuorille. Kerhovalikoimaan kuuluvat muun muassa moottorikerho, ohjattu voimaharjoittelu, tempukerho sekä taidekerho. Pyhäjärven harrastamisen mallin internet-sivu on <https://www.pyhajarvi.fi/fi/harrastamisen-pyhajarven-malli>.

Aloitteen mukaisesti ehkäisevää päihdetyötä pyritään tehostamaan entisestään EPT-suunnitelmassa esitettyjen yhteistyörakenteiden puitteissa. Suunniteluista kehittämistoimista on tarkempi luettelo liitteinä olevassa liikunta- ja nuorisopalveluiden ehkäisevän päihdetyön vuosikellossa. Pyhäjärven kaupungin ehkäisevän päihdetyön suunnitelma päivitetään vuoden 2026 aikana.

Liite 1: valtuutettujen aloite

Liite 2: nuoriso- ja liikuntapalveluiden ehkäisevän päihdetyön vuosikello sekä kehittämistoimenpiteet

Esittelijä

Hyvinvointijohtaja Tilli Jouni

Päätösehdotus

1. Merkitsee selvityksen tiedokseen ja lähettää sen edelleen tiedoksi kaupunginhallitukselle ja -valtuustolle. 2. Esittää kaupunginhallitukselle, että aloite on loppuunkäsitelty.

Päätös

Hyväksyttiin.